

Üzleti Intelligencia

5. Előadás: Q -tanulás

Kuknyó Dániel
Budapesti Gazdasági Egyetem

2023/24
1.félév

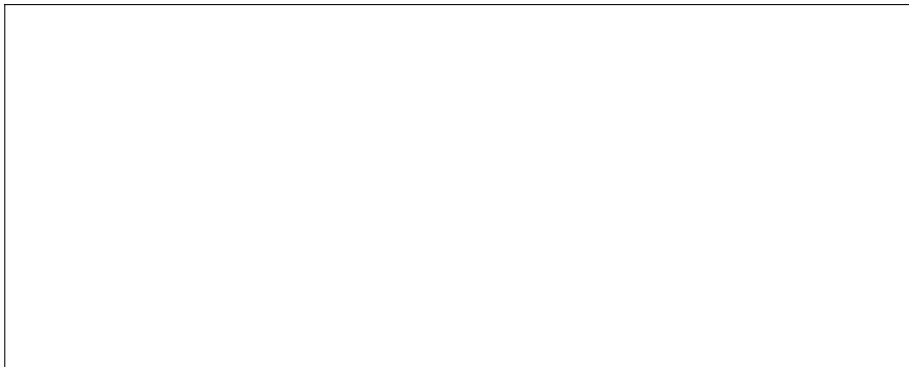

Bevezetés a Q -tanulásba

A megerősítéses tanulásban a $Q_\pi(s, a)$ minőségfüggvény megadja, hogy mennyire jövedelmező az ügynöknek, ha s állapotban állva, a cselekvést végrehajtva majd onnan π politikát követve mekkora a várható hozam.

Ha adott minden állapotra és cselekvésre az optimális $Q(s, a)$ érték, onnan levezethető a π_* optimális politika, amelynek várható hozama maximális.

Q-tanulás: politikafüggetlen TD irányítás

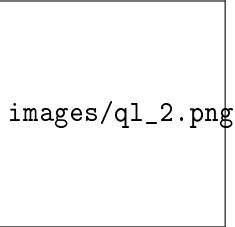
A megerősítéses tanulásban az egyik nagy áttörést egy politikafüggetlen TD algoritmus kifejlesztése hozta el.

Ebben az esetben a becsült állapot-cselekvés minőség függvény, Q , **direkten becsüli meg Q_* optimális állapot-cselekvés minőség függvényt** a követett politikától teljesen függetlenül.

Q-tanulás

$$Q(s, a) \leftarrow Q(s, a) + \alpha \left[r + \gamma \max_{a'} Q(s', a') - Q(s, a) \right]$$

Az egyetlen különbség a SARSA algoritmusától, hogy a referencia a következő állapotból (s') elérhető legjobb minőségű cselekvés értéke: $\max_{a'} Q(s', a')$.

images/ql_2.png

Q-tanulás eljárása

A Q -tanulás folyamata

graphs/ql_1.png

Példa Q -táblára:

	a_0	a_1	a_2	a_3
s_0	0.76	0.41	0.92	-0.14
s_1	-0.65	0.31	-0.07	0.55
s_2	0.23	-0.99	0.67	-0.43
s_3	-0.81	0.79	-0.58	0.17
s_4	0.62	-0.28	0.96	-0.72
s_5	-0.36	0.08	-0.51	0.64

A Q -tábla tárolja el a $Q(s, a)$ értékeket minden $s \in S$ és $a \in A$ párosra.

Q-tanulás eljárása

A Q-tanulás folyamata

graphs/ql_1.png

Tehát az optimális politika:

	a_0	a_1	a_2	a_3
s_0	0.76	0.41	0.92	-0.14
s_1	-0.65	0.31	-0.07	0.55
s_2	0.23	-0.99	0.67	-0.43
s_3	-0.81	0.79	-0.58	0.17
s_4	0.62	-0.28	0.96	-0.72
s_5	-0.36	0.08	-0.51	0.64

$\{s_0 : a_2, s_1 : a_3, s_2 : a_2, s_3 : a_1, s_4 : a_2, s_5 : a_3\}$

Algoritmus 1: Q -tanulás algoritmus $\pi \approx \pi_*$ megbecslésére

Input: α tanulási sebesség

$Q(s, a) \leftarrow \text{random}()$ for $s \in S, a \in A$; */* Q értékek inicializálása */*

$Q(s_T, \cdot) \leftarrow 0$; */* Terminális állapot 0-ra állítása */*

for $i = 0 \rightarrow \max_i$ **do**

$s \leftarrow s_0$; */* s inicializálása */*

while $s \neq s_T$ **do**

$a \leftarrow \pi(s)$; */* Cselekvés választása π szerint, pl. ε -mohó */*

a végrehajtása, r, s' megfigyelése;

$Q(s, a) \leftarrow Q(s, a) + \alpha \left[r + \gamma \max_{a'} Q(s', a') - Q(s, a) \right]$;

$s \leftarrow s'$; */* s frissítése */*

end

end

A politikát a Q -tábla határozza meg.

Dupla Q -tanulás

A kettős tanulás ötlete természetes módon kiterjed a teljes MDP algoritmusaira. A Q -tanulásban a becsült Q -értékek torzítottak lehetnek, ha alacsony a minta számossága, vagy zaj van a rendszerben. Egy módja a Q -tanulás regularizálásának, ha egy helyet **két Q -táblát tart nyilván az algoritmus**, Q_1 -et és Q_2 -t.

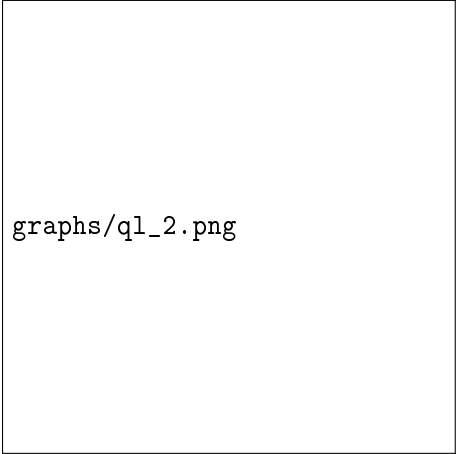
A Q -tanulással analóg dupla Q -tanulás nevű kettős tanulási algoritmus két részre osztja az időlépéseket, **minden lépésnél egy érmét feldobva**. Ha az érme fejre esik, a frissítés a következő:

$$Q_1(s, a) \leftarrow Q_1(s, a) + \alpha \left[r + \gamma Q_2 \left(s', \underset{a'}{\operatorname{argmax}} Q_1(s', a') \right) - Q_1(s, a) \right]$$

Ha az érme pedig írásra esik, akkor ugyanez a frissítés Q_1 és Q_2 felcserélésével történik, így Q_2 frissül. A két közelítő értékfüggvényt teljesen szimmetrikusan kezeli az algoritmus. Például egy ε -mohó politika a dupla tanulás esetében az egyes cselekvési értékbecslések **átlagára vagy összegére épülhet**.

Dupla Q -tanulás eljárása

Mivel két Q táblát kell nyilván tartania, az algoritmus memóriaigénye megkétszereződik. A becsült értékek viszont jóval torzítatlanabbak lesznek, mint az egyszeres Q tanulás esetében. A lépésenkénti számításigény nem növekszik az extra Q -tábla bevonásával.

graphs/q1_2.png

```

Input:  $\alpha$  tanulási sebesség
 $Q_1(s, a) \leftarrow \text{random}()$ ,  $Q_2(s, a) \leftarrow \text{random}()$  for  $s \in S$ ,  $a \in A$ ;
 $Q_1(s_T, \cdot) \leftarrow 0$ ,  $Q_2(s_T, \cdot) \leftarrow 0$ ;          /* Terminális állapotok 0-ra állítása */
for  $i = 0 \rightarrow \max_i$  do
     $s$  inicializálása;
    while  $s \neq s_T$  do
         $a \leftarrow \pi(s)$ ;          /* Cselekvés választása  $\pi$  szerint, pl.  $\varepsilon$ -mohó */
         $a$  végrehajtása,  $r$  és  $s'$  megfigyelése;
        if  $p > 0.5$  then
             $Q_1(s, a) \leftarrow Q_1(s, a) + \alpha \left[ r + \gamma Q_2 \left( s', \underset{a'}{\operatorname{argmax}} Q_1(s', a') \right) - Q_1(s, a) \right]$ 
        else
             $Q_2(s, a) \leftarrow Q_2(s, a) + \alpha \left[ r + \gamma Q_1 \left( s', \underset{a'}{\operatorname{argmax}} Q_2(s', a') \right) - Q_2(s, a) \right]$ 
        end
         $s \leftarrow s'$ ;          /*  $s$  frissítése */
    end
end

```


Függvény illesztés alapjai

A függvény illesztés eljárása szerint valamely x **független változóból** vett minta alapján szeretnénk előre jelezni egy y **függő változó** értékét azért, hogy feltárja az adatpontok közötti mintázatot.

Két eljárása ismert:

- **Regresszió:** tárgya egy folytonos változó
- **Osztályozás:** tárgya egy diszkrét változó

A függvény illesztés eredménye a **modell**.

images/ql_8.png

Függvény illesztés alapjai

Az illesztett modell alakját és viselkedését a **paraméterei** határozzák meg, amelyek együttműködésüként viselkednek a modell egyenletében. A lineáris modell egyenlete:

$$y_i = \theta_0 + \theta_1 x_i + \varepsilon_i$$

Ahol:

- θ_0 : az y tengely metszéspontja, vagy eltolás
- θ_1 : az egyenes meredeksége
- ε : a véletlen hiba, amit a modell nem tud előre jelezni

$\theta = [\theta_0, \theta_1, \dots, \theta_n]$ a paraméterek vektora.

images/ql_9.png

Függvény illesztés több paraméterrel

Függvényt lehetséges nemlineáris adatokra is illeszteni. Ebben a példában a minta adatpontok kvadratikusak, **nem írhatók le egy lineáris egyenlettel**. A modellnek ebben az esetben 3 paramétere van: θ_0 , θ_1 és θ_2 . Az illesztett modell egyenlete:

$$y = 1.78 + 0.93x + 0.56x^2$$

Tehát ebben az esetben $\theta_0 = 1.78$, $\theta_1 = 0.93$ és $\theta_2 = 0.56$.

images/q1_10.png

A költségfüggvény

A modell illesztő algoritmusok mindegyike úgy találja meg az optimális függvényt, hogy valamilyen költségfüggvényt minimalizál. A leggyakoribb ilyen költségfüggvény az **átlagos négyzetes hiba**:

$$MSE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - f(x)_i)^2$$

- y_i : Megfigyelt adatpont
- $f(x)_i$: Modell által adott becslés

images/ql_11.png

A gradiens

A függvény illesztés célja, hogy megtalálja azt a modellt, ami a legjobban illeszkedik az adatpontokra, tehát **minimalizálja a költségfüggvényt** (MSE).

Gradiens

Olyan vektor, amely megmutatja hogyan változik a függvény, és megadja a legnagyobb változás irányát minden dimenzióban.

$$df = \nabla f * dx$$

A gradiens segítségével meg lehet határozni, merre és mennyivel érdemes változtatni a paramétereket a célfüggvény

images/ql_12.png

Gradiens ereszkedés

A gradiens ereszkedés egy iteratív minimalizálási algoritmus egy tetszőleges függvény lokális minimum helyének megtalálására. Az algoritmus lépésről lépésre mozog a függvény értékének csökkentése érdekében.

Tanulási sebesség (α vagy η)

A tanulási sebesség meghatározza, mennyire nagy lépéseket tesz a gradiens ereszkedés az optimalizációs folyamat során.

images/q1_13.png

Gradiens ereszkedés

A gradiens ereszkedés paraméter frissítése:

$$\theta' \leftarrow \theta - \alpha \nabla_{\theta} J(\theta)$$

- $\theta = [\theta_0, \theta_1, \dots, \theta_n]$: Paraméterek vektora
- $\alpha \in [0, 1]$: Tanulási sebesség
- ∇_{θ} : Költségfüggvény gradiense (θ szerinti derivált)
- $J(\theta)$: Költségfüggvény θ szerint (pl. MSE)

images/q1_20.png

Túl alacsony tanulási sebesség

images/ql_17.png

images/ql_14.png

Túl magas tanulási sebesség

images/ql_19.png

images/ql_15.png

Egyéb problémák

A gradiens ereszkedés nem garantálja, hogy elér egy globális minimumot, hiszen a gradiens operátora csak lokális változásokat vesz figyelembe. Ebből adódóan az **algoritmus beragadhat egy lokális minimumon.**

Vannak esetek, amikor a gradiens nem meghatározható (szaturál), például amikor **elér egy fennsíkot a függvényen.** Ebben az esetben a futás vagy nagyon lassú lesz, vagy nem halad semerre.

images/ql_16.png

A neuron

A neurális hálózatot **neuronok összessége** alkotja. Az egyes neuronok egyszerű elemi műveleteket végeznek. A neuronnak több inputja (kapcsolata) van, és mindegyikhez egy súly tartozik.

A neuron kiszámítja az inputjainak a súlyozott összegét:

$$z = x_1w_1 + x_2w_2 + \dots + x_nw_n$$

majd ezt az értéket behelyettesíti egy aktivációs függvénybe:

images/q1_21.png

Többrétegű hálózatok

Ebben az esetben a neuronok rétegekben foglalnak helyet. A **kapcsolataik az előző réteg kimeneteivel állnak összeköttetésben**. A **legelső réteg neuronjai a bemeneti adattal állnak összeköttetésben**, bemeneti jellemzőnként egy neuronnal.

Teljesen becsatolt neuronréteg kimenete

$$h_{W,b}(X) = \varphi(XW + b)$$

- X : Input jellemzők mátrixa
- W : Kapcsolati súlyok mátrixa
- b : Torzítások vektora
- φ : Aktivációs függvény

../../7_dl/doc/graphs/dl_0.png

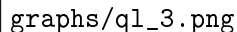

A Q -hálózat (DQN)

A Q -hálózat egy természetes kiterjesztése a hagyományos Q -tanulásnak. A naív Q -hálózat inputja a **környezetet leíró változók** vektora vagy mátrixa, és az outputja pedig az ügynök számára elérhető **cselekvések $Q(s, a)$ értéke** minden a_1, a_2, \dots, a_n cselekvéshez tartozóan.

A cselekvés választáshoz az ügynök kiválasztja a legnagyobb becsült Q értéket, és az ahhoz tartozó cselekvést fogja végrehajtani.

Miután először bemutatták 2013-ban, hamar kiderült hogy a naív Q -hálózat nem elég stabil, gyakran eredményez torz politikát a túltanulás miatt.

graphs/q1_3.png

Tapasztalat visszajátszás

A tapasztalat visszajátszás az egyik változtatás, ami a Q -hálózat problémáján hivatott segíteni.

A tapasztalat memória (D_{replay}) $[s, a, r, s']$ **négyeseket tartalmaz**. Minden alkalommal amikor az ügynök cselekszik, az általa tapasztalt s_t, a_t, r_t, s_{t+1} elmentődik a tapasztalat memóriába.

Amikor tanulásra kerül a sor, az ügynök **véletlen és rendezetlen mintát** (miniköteget) kap a tapasztalat memóriából, melynek számossága megegyezik a kötegmérettel. Eszerint fogja kiszámolni a költségfüggvényt majd frissíteni a neurális hálózat paramétereit.

graphs/ql_4.png

Költségfüggvény és frissítési szabály

A DQN költségfüggvénye

$$J(\theta) = E_{s,a,r,s' \sim D} \left[\left(r + \gamma \max_{a'} Q_{\theta}(s', a') - Q_{\theta}(s, a) \right)^2 \right]$$

A költségfüggvény a **négyzetes Bellman hiba várható értéke**. Ahol s, a, r, s' a D **tapasztalat visszajátszásból vett minta**. Q_{θ} megkeresi az s' következő állapothoz tartozó legnagyobb cselekvés értéket (**célérték**), és lekérdezi s aktuális állapothoz és a aktuális cselekvéshez tartozó értéket.

A DQN paraméter frissítése

$$\theta' \leftarrow \theta + \alpha J(\theta) \nabla_{\theta} Q_{\theta}(s, a)$$

Ahol θ a paramétervektor, α a tanulási sebesség, $J(\theta)$ a költségfüggvény θ szerint és ∇_{θ} a költségfüggvény gradiense θ szerint.